

జానకీప్రియ శతకము.

ఉ॥ శ్రీవర! భక్తలోక పరిశీలన! శ్రీదా! పరాత్పరా!
కేవలమూహిసయ్యు మదికింపగు నిచ్చభజింప నీనకా
దే! విధివిష్ణుశర్వులను దివ్యసమాఖ్యలనంది విశ్వజ
న్యావన సంహృతుల్మాయయునాగప చేయుదు జానకీప్రియా.

చ॥ దయఁగనుఁగొంచు భక్తినెదఁదప్పక నీపయిఁజెప్పినట్టి ప
ద్దియములు చెప్పు పెన్నుడివి తేకువ నమ్మెడు పండ్లుగానె నా
కయితెరుఁ బండితాగ్రణులు గౌరవమూయరటంచుఁ గల్గెసం
దియమిపు డొప్పు నాకృతిని నిల్పిన మేలగు జానకీప్రియా.

ఉ॥ బాల్యమునందె నీచ్చరణ పంకజభక్తియెలర్పఁ జిత్తచా
పల్యముమీఱ నీపయిని పద్దెములల్లితిఁ గొన్ని యందు నా
బాల్యమెగాని, చాతురియుఁ బాటవముంగనరాదు, నాయసౌ
శీల్యమెఱింగి మూల్యముగఁ జేకొను వానిని జానకీప్రియా.

చ॥ నినుభజియించువారల ననేకులనీ వవనంబు సేయుటల్
వినుటనునిన్నె నమ్మి కను వేడ్కమెయిం భజియించెన శ్రీతా

వసుఁడను కీర్తిధారిణిన వాకితరీతి వెలుంగఁజేయు సా
ధనమతిదీనమత్సదృశదాసుల నేలుటె జా॥

చ॥ సరసిజసంభవాది దివిషత్సభయెల్లను వచ్చిపూర్వ ని
ర్జరులొనరించు బాములను సైఁపఁగఁ జాలమటంచు వేఁడఁ ద
త్సురరిపులన్వధింప బుధతోషము నింపఁదలంచి గాదె బల్
కరుణవహించి శ్రీరఘుకులంబునఁ బుట్టుట జా॥

ఉ॥ బూటకమైన యీభవసముద్రమునంబడి మున్గిదీని, నే
దాఁటఁగ సాధనంబయిన తావకపాదయుగంబు నైమిషన్
నాటఁగ జేయఁజాలక యనారతమున్వెతఁ జెందుచుంటినో
హాటకచేల! నన్నెటుల నారసి ప్రోచెదొ జా॥

చ॥ కనఁగ ననేకజన్మకృతకర్మము లేపెనుప్రాఁకుగాఁగ ని
త్యనయకళత్ర మిత్రులనుదా*రువుయంత్రము త్రోడిసంగతిన్
గొనితనునామమృద్ఘటముగూరిచి సంసృతికూపమందిటుల్
మునుఁగుచుఁ దేలుచుండిన మముంగని తేల్పుము జా॥

ఉ॥ జేనెఁడుపొట్టపోసికొనఁ జేయఁగరాని యకృత్యజాలమున్
వానొనరించి మానవుఁడు తప్పకగల్గిన తత్ఫలంబులన్
బూనఁగలేక నిన్నపుడు ప్రోవుముదేవ! యటంచు వేఁడుటల్
గానఁగ నిర్గతాంబు తటకల్పనమౌఁ గద జా॥

చ॥ చోరఁగ నశక్యమైనయటవిసొంపునదోఁచెడునీభవంబు ను
స్తరమగు కర్మపుంజమొక తామరతంపరనాఁగఁ జుట్టెడిన్
దరఁగలఁబోలె జన్మములఁదద్దయునిచ్చుచు మాతృగర్భపు
న్నరకమునందు ముంపనగునా? సుగుణాకర! జా॥

---

* దారువుయంత్రము=ఏతాము.

ఉ॥ నూరువచింప నేటికి? ననుంగని ప్రోచుట నీవ, యంటి నే
నారయ నాజ†వంజవ మహాహ్రదముంగని భీతినొందియున్
గోరకయే, "గతానుగతికః‡జన" యన్నటు చేరి కామము
ఖ్యారిపయశ్చరంబులను నగ్గమయైతిని జా॥

చ॥ కువలయనాథుఁ గోరెడిచకోరములట్టులు మించుతోల్కరిన్
నవజలదాళిఁ గాంచనయనంబులు విప్పెడునైరికాళిపో
ల్కి వనజసుందరాస్య ఘనకృష్ణశరీరము నీసురూపమున్
దవిలిగనన్మదాత్మ కనుఁ దత్తరిమందెదు జా॥

ఉ॥ కొండలుకుబ్జులౌక మొగిఁగూడి కణంగడు కూర్మినై రజో
బృందము బొమ్మరిండ్లని, మత్తే మొయటంచు ఘటించిపిమ్మటన్
జిందముగఁ జేసిపోవునటు చిన్మయరూపుఁడవయ్యు లోకముల్
పొందుగఁ గూర్చుచుందు దశఁ బొల్లుగఁ జేయుదు జా॥

ఉ॥ ఏటను బోవుచున్న ఘనమెంతయుఁ గూడుచు పీనుప్రూఁ‡కలి
బోటియుఁ బుత్రులంచు హితబుద్ధిఁ దలంపక వీరికై నిరా
ఘాటసుఖోత్కరమ్ము నొసఁగందగునిన్ భజియింపలేర హా
కాటికిఁ బోవు కట్టెలకుఁ గష్టమ దేటికో? జా॥

ఉ॥ కల్పనలెన్నియేనిఁ జటికమ్మునకుం బచరించుచుండి, య
త్యల్పసుఖప్రదంబగు భవాఖ్యమహాటవి సంచరించుచున్
వేల్పులకెల్ల వేల్పవయి వెల్గెడు నీమహిమంబు నాగరా
ట్తల్ప! ఎఱుంగఁజాలము గదా! ఎటుప్రోచెదొ? జా॥

ఉ॥ నాపయిఁ గోపమా? కృపమనంబున నిల్పవు నాదు పాపమా?
ఓపురుషోత్తమా! శ్రితులనోమకయుండుట యే ప్రతాపమా?

---

† ఆజవంజవ=సంసారము; ‡ ప్రూకులు=చెట్లు.

ఓపికతోడఁ బ్రోవుమనియున్న ననున్ గనసంటవొక్కొయా
లావమ? చాలుఁజాలు నిటులన్, దయఁజూపుము జా॥

ఉ॥ వెంలనవేమదుంటి నిటువెఱ్ఱితనంబున నేర్పులేక ని
న్నంటెనటంచుఁ గిన్కనబ్బుదాత్మజతుల్యుఁడ, నీకొకప్పుడున్
తుంటరి పుత్రుఁడైనఁగడఁద్రోయుదె? ప్రోచెదుగానితండ్రివీ
వంటినిగాదె! ప్రోవుముదయాశరథీ నను జా॥

ఉ॥ ఎంతటిపాపునైనఁ దరియింపఁగఁ జేయునునీచరిత్రము
త్యంతమునీ పదాంబుజములానిన వారునుబాపులంచు సం
భ్రాంతతనొంది పల్కకదువాపినిదక్క, శ్రితౌఘదుస్తమో
ధ్వాంతవిభాకరా! ఘనకృపాకర! రాఘవ! జా॥

ఉ॥ దంభపథమ్ముఁ ద్రొక్కియహితమ్ము హితమ్ము నెఱుంగలేక కు
క్షింభరులౌచు సజ్జనులినీయని క్రు§శ్యఁజరింపఁ జొచ్చిపా
పాంభమునన్ము నింగిదరి నాదఁగఁజాలరు కొందఱట్టిగ్లా
నింభగయింపఁజాలఁ గరుణింపుము రాఘవ! జా॥

ఉ॥ స¶త్తువచింతుఁగాని, యొకసక్కము మైకొయిటుగాదు, తానదో
విత్తసముంచి తత్ఫలము వేఱుగఁ గోరిననెట్లుగల్గెడిన్
బత్తినినుంభజింపక శుభంబులఁగోరిన వచ్చునెట్లుని
చిత్తమునాదు భాగ్యమిఁకఁ జెప్పఁగనేటికి? జా॥

ఉ॥ కాలుఁడడంచునంచెద చకాచకలైతలడిల్లె మాకు,నిన్
జాలిసభక్తిమైఁగొలువఁజాలనిచింత యొకంతగల్గెడిన్
బాలిశులంచుమమ్మరసి పాలనుముంచెదొ? నీటముంతొ? వే
యేలవచింప? నీశ్రితులనేలుటె యొక్కువ జా॥

§ క్రుశ్యన్=నిందింపంగా; ¶ సత్తు=సత్యము.

ఉ॥ అచ్చముగా వచింతు శ్రితుఁడన్ స్మృతినేలుము, సజ్జనాళికిన్
మెచ్చుగఁ బున్నెముం జలుపనేరక యుంటినటంచు వేని, నీ
యిచ్చకు వచ్చినట్టుల ఘటింపుము; కేటికి? దేవ! చల్లకున్
వచ్చియు ముంత దాఁపఁదగవా? శ్రితరక్షక! జా॥

ఉ॥ నేరక యెల్లవారు భవనీరధిఁ జేరుట, యందు మున్గుటే
నారసి, వారిలోన నొకఁడైన నహా! పరతీరమందలే
డౌగ! యటంచు భీతిలియు నజ్ఞత నన్గొనిలాగ, ముక్తియున్
క్షీరధియందెగా యనుచుఁ జేరితిఁ బ్రోవుము జా॥

ఉ॥ ఇంచుకయైన సద్గతి లభింపఁగ మార్గము గాంచలేను, నీ
యంచితభక్తి నాహృదయమందు రవైగనరాదు, నిన్నుఁ బ్రా
ర్థించు లసచ్చరిత్రలు శ్రుతిద్వయికింగడు చేదు, మైమయిన్
సంచితమెల్లఁ బోదెటుల సత్ప్రపఁ జూచెదో? జా॥

ఉ॥ ఇట్టులఁ బల్కితంచు మదినేమి తలంతువొ? గాని ప్రేమఁ జే
పట్టితివా విభీషణునిఁ బావనినేలితివంట, వారలన్
బట్టుక ప్రోచుటెల్ల మెడఁబట్టని మేనరికంబొ? నీకు నేఁ
జుట్టముగానె? నన్గరుణఁ జూడవ దేటికి? జా॥

చ॥ ఘనతరహర్ష హేతువయి, కంజభవాద్యమరాగ్ర్య నార్చ్యమై
సునిగమబోధితంబయి, సుశోభితమౌ ఘనదంఘ్రియుగ్మమున్
గొనిభజియింపఁజాలకొక కొంచెము విత్తముకై ప్రయత్నమున్
ఘనముగఁ జేయుదుర్మతి పా‡కార్చ్యము రాఘవ! జా॥

ఉ॥ అద్దిర! ఎల్లవేళల దురాశ కడుంగడు ద్రిప్పుచుండ మేల్
బుద్ధివహింపలేక చెడుపోకలఁ బోయినవాని నెంతయున్

‡ పాకార్చ్యము = పోఁగొట్టుము.

మున్నినునే? పరేతపతి, ముంజెయిఁగాంచఁగ నద్దమేల? యు
ష్మద్దయలేక తద్దురిత సంఘముడంగునె? జా॥

చ॥ నిటలతలాక్షుఁడైనను వనిన్మదినిల్పి తదీయమంత్రలం
పటుఁడగునట్టినిన్ బతితపావనుఁ గొల్వక యాత్ర యంత్రము చె
న్నటులను, "కానికూడుదిని నంగను మైనను నిండకుండె" న
న్నటులెగదా! నరాధముల నాశభజించుట జా॥

ఉ॥ నీదగునామమంత్రమును నిష్ఠజపించినవారి, నీదుప
త్పాదసరోజయుగ్మము సదామదినిల్పినవారి నీచరి
త్రాదులభక్తితోడుత నహర్నిశము న్వినువారి నెంతయే
నాదరబుద్ధిఁజూచెదవటయా శ్రితవత్సల! జా॥

ఉ॥ యుక్తముగావచింతు నొకయుక్తియె "నీదగుపాదపంకజా
సక్తియె ముక్తిఁ గూర్చఁదగు సాధనమౌనని చెప్పుటల్ స్వభా
వోక్తియెగాని సుంతతిశయోక్తిగాదని చెప్పవచ్చు సు
వ్యక్తముగాఁగ సర్వముఖహస్తులునై" యని జా॥

ఉ॥ ఈయకరాదటంచు బుధులెల్లవచింప నెఱింగియుండి, వి
త్తాయతిగల్గియుం బికిరమైనను బెట్టఁడు బీదకైనఁదాఁ
బోయెడువేళఁబట్టుకొనిపోవునొ? యింతియునీయవాఁడహా
మాయనుగాదె! దానినికఁమాయఁగఁజేయుము జా॥

ఉ॥ హా! యిటువంటివెఱ్ఱిగలదా? తమకన్నులఁగాంచుచుండఁగాఁ
గాయములెన్నియేనిఁద్రుటికాలములోనశియించుచుండ, నా
సాయము, దినిక్కైబడలి సత్యముదూలి చరింతురిట్టికా!
పేయమువేగమాన్పి కనిపెట్టుము రాఘవ! జా॥

---

§ బికిరము = భిక్షు.

చ॥ అహహా! పురాత్తకర్మఫలమందఁగ సంసృతిభారముం బ‡వహం
చిహములరీతి మోయుచుఁ జలించుచుఁ ద్రోవ నొకింత తప్పనా
థ†హారివిధాన, నాథ! హరి! తద్దయు మంచి తెరంగు చూపి, సద్
దహాతహానొందనీకుము శ్రీప్రమదావహా! జా॥

ఉ॥ నిద్దుర లేచుటే మొదలు నిజబాంధవులందగు నంతకన్
బద్దుకురాశి కార్యముల వారముగా నొనరించుచుంటిమే
ప్రొద్దునొకప్డు భక్తజనపోషకు నిన్ను స్మరింపఁజాల మ
స్మద్దురితంబు పోవుటకు మార్గమదెట్టిదొ? జా॥

ఉ॥ విద్దెలకుం బ్రయోజనము విత్తము తెచ్చుటె యంచు నీచులం
బద్దెములందుఁ గల్పిలోక ప్రౌఢిమయందుము గాని నీదు భా
స్వద్దయఁ గాంచి ముక్తతకు సాధనమైతగు నీదు నామముం
దిద్దమునాల్క నెట్టుమము దీనులఁ గాచెదొ? జా॥

ఉ॥ కానుపురీతి మమ్ములను కారణసత్కృప నేలుచుంటి వే
గాని, దయాబ్ధి! నీకు నుపకారమదేమి యొనర్పవారమ
య్యో! నినునమ్మియుంటిమని యాదృతి దెల్పుటె కాని చిత్తసం
ధానముచేసి నిన్ దలఁప దార్ఢ్యము చాలునె? జా॥

ఉ॥ అట్టిభవంబునందుఁ దగులాటము నొంది కు*పిండకీటకం
బెట్టులు పట్టులోనఁబడి యెంతయు వందురునో, యటుల్ బుధుల్
వెట్టిస్త్రోవలోఁబడక పేర¶డవిం జరియించుచున్న మా
యట్టి వివేకహీనుల దయామతి నేలుము జా॥

చ॥ ఇలఁగల జంతుజాలములనెల్ల రజోగుణరూపివై సృజిం

‡ వహంచిహము = బండియెద్దు; † నాధహారి = ముకుత్రాడులాగువాడు;

* కుపిండకీటకంబు = సాలెపురుగు; ¶ పేరడవి = దట్టమగునడవి.

చి, లలితసత్యయుతిత్వము చేకొనిప్రోచుచుఁ దామసాకృతిన్
బోలియుఁగఁజేయుమూర్తులను మూఁడిటిఁ బూనినవానిఁగాఁగని
నెలియక మానవుండని గణింతురుమూర్ఖులు జా॥

ఉ॥ ఏఘనునావయిన్మిగిలి యింద్రియపంచక మెంతయున్ మహో
టోపముఁజూపఁ జిత్తముపటుత్వము దప్పుచుఁ దత్తదింద్రియ
వ్యాపృతిసక్తినొందఁగ నివారణసేయఁగ శక్యమౌనె? నీ
వేపరమాత్మ! మంచితెఱఁగించుక చూపుము జా॥

ఉ॥ తామునుచేయు కర్మసముదాయమునంటియె ప్రాప్తమౌఫల
స్తోమముపైనహంక్రియలఁ జూపుటలెంతటి వెఱ్ఱియో? భవ
న్నామజపంబుచేఁబడయు జ్ఞానములేమినిగాదె యిట్టులో
స్వామి! త్వదీయనామ జపసక్తత గూర్పుము జా॥

చ॥ తనువొకశాశ్వతమ్మనుచుఁ దల్పఁగలేదిఁకఁ దత్ప్రయో
జనములుఁదత్ఫలమ్ములొకశాశ్వతిమందునె? లేదుగాని, నా
మనమిటులన్ స్థిరంబగుటమాత్రము గానఁగరాదికెట్టులన్
గనుఁగొన, నస్థిరుల్ సుఖముగాంతురె యెందును? జా॥

చ॥ కనుఁగొనఁజక్రనేమి వలెఁగాలముతానతిశీఘ్రగామియై
చనుటరయంగఁజాలకపి§సంస్థులమానసు లొంచుఁబుణ్యపుం
బనులనొనర్పఁబట్లనిదె పౌర్ణమియుల్లదె దశమంచ హా!
దినములఁ దీర్చిరే సుగతిలెన్ను లభించునె? జా॥ [కై

ఉ॥ మంచియుఁజెడ్డయుందెలియు మానవులౌదురె? చిన్నయొల్క
పొంచిచరించుపిల్లివలెఁ బోయినపోటులకెల్లవచ్చిప్రా
పించెమృత్యువంచు జనులించుకెఱుంగఁగలేరు నిన్ను ధ్యా

§ కపిసంస్థుల=నిలుకడలేని.

నించుటకంటెవారికిల నెక్కుడుగల్గునె? జానకీప్రియా॥

ఉ॥ ఎంచఁగనీప్రపంచమునకించుక తక్కువగాకనీవ వ్యా
పించితివంచుఁ దెల్పునల పెద్దలసుద్దులనాలకించియున్
మించిననుస్గసుంగొనము, మేదినినంధులుస్వాగ్ర దేశమం
దుంచినవస్తులం దెలియ నోపనిమాటికి జానకీ॥

చ॥ కరములుపూజసేయనినుఁగాంచఁగఁగన్నులునీకుమ్రొక్కఁగా
శిరము త్వదీయగేహములచెంతకునేగఁగ నంఘ్రియుగ్మమున్
గర మొనరింపఁగాఁబనుట గాంచకతద్విపరీతకార్య త
త్పరములుగా నొనర్చెదము తత్కరణంబుల జా॥

ఉ॥ చెప్పఁగలేము త్వచ్చరితచిత్రములన్ భువిబర్హిపింఛమున్
ద్రిప్పుచులేనిదున్నటుల నేర్పుననున్నది లేనిరీతిగాఁ
గప్పుచునింద్రజాలకుని కైవడిలోకుల నీదుమాయచే
ముప్పులఁబెట్టుచుందువఁట మోదమె? నీకిది జా॥

ఉ॥ నీకలవాటుగల్గుపని నీవొనరింపుము మున్ను *ధేనుకా
నీకముతో మమంగున †ననేకప మొక్కటి చిక్కసక్రి బా
ధాకులమైనఁ బ్రోవవె? భవాంబుధిఁజొచ్చికలంగుమాకుఁ జీ
శాకిను కామలోభముల గండడఁగింపుము జా॥

చ॥ ఎఱుఁగక కొంతెఱింగి యొనరించినపాపశిలన్ భవత్కృపా
వరతర రేణుమాత్రమున ¶వామగఁ జేయుమటంచు నింక దు
ర్భరవిషయాదిసక్తియను రక్కసిపెక్కువయుక్కడంపఁగాఁ
బరిపరివేఁడుచుంటి సులభంబది నీకని జా॥

---

* ధేనుకానీకము = ఆడేనుఁగులగుంపు; † అనేకపము = గజేంద్రుఁడు;
¶ వామ = వక్రిము = ఆడుది.

ఉ॥ పాయమువచ్చుటే మొదలు భక్తినినమ్మినవానిఁ గాఁ *గృపా
కాయుఁడవైననీవునను గాంచిన నాకిఁక నేమిలోపమౌ
వాయసముం జయింపఁ దృణవల్లియె యస్త్రము, రావణాదిదై
తేయమహాస్త్రముల్ తృణముతీరునఁ జేయవె ? జా॥

ఉ॥ నీదగురూపముం దెలియ నేననెంతటివాఁడ మానులే
లేదనియున్నదంచు నొకలేశమునైన నెఱుంగకే విషా
దోదధిమున్గియున్న కరుణోన్నతచిత్తుఁడవైన నీకృపం
గాదె ! తరింతుమందు రవికార, నిరంజన జా॥

ఉ॥ కన్నియనొక్కతెన్ముఁడకుఁ గట్టుకొనందగునట్టి యత్నముం
బన్ని గ్రహించి దానిపరిపాలనకై యివి పాపకార్యముల్
పున్నెపుఁగార్యమిద్దియని పోల్చక పెద్దలు తెల్పినట్టియా
తిన్ననిత్రోవకున్వెలిగఁ దిర్గెదరయ్యయొ ! జా॥

చ॥ ఇరువదినాల్గుతత్త్వముల కెక్కుడుతత్త్వమవై పరం బరా
త్పరుఁడవునై సుఖాదికపు ద్వంద్వఫలంబుల వీడుచున్నిరం
తరజగదేకరూపివయి తద్దయు భాసిలు నిన్ను మూఢులౌ
నరులొకరాజమాత్రుఁడనినందగునా ? యద, జా॥

ఉ॥ అక్కట! ఎక్కుడౌ ధనములన్నియుఁ గల్గినవాఁడు పూటకున్
మెక్కుటకైన లేనికడు †నిస్వుఁడు నొక్కటిగా భవాబ్ధిలోఁ
జిక్కి తపించుచుండెఱిఁగి చేప్పడియుం ధనికత్వమందఁగాఁ
జిక్కులనందుచుం బరవశీకృతులౌదురు జా॥

ఉ॥ పెక్కగునామయంబులకుఁ బేటికయా §మెయి పైని బూనికఁ

* కృపాకాయుఁడు=దయాస్వరూపుఁడు, † నిస్వుఁడు=దరిద్రుఁడు,
§ మెయి=శరీరము.

మక్కువఁజూపిదానివలనన్ లభియించెడుదుఃఖజాలమే
నిక్కపుసౌఖ్యమంచలరి నెమ్మదిఁ జేరితిలేడిమాయ,యన్
*తెక్కలిఁబోయి †అగ్గమయి నెవ్వగఁగూరెడు జా॥

చ॥ ¶తనకుఁగలట్టియాయువువృథాయగునట్లుగ §పర్వతాగ్నిమా
ననుచు శిరోధియందు ‡నపదాన్తయటంచుఁబఠించుచున్
ధరన్। ఘనుఁడనంచుదిర్గుటయెగాని సమస్తజగంబులీవటం
చు నెఱుఁగఁజేయుమార్గమును జూడఁడొకొక్కఁడు? జా॥

చ॥ మఱియొకమాటదెల్పెద నమాయికవృత్తిగనీవుతప్పబల్
దురితతరుప్రకాండముల ద్రుంచెడువేలుపులేఁడటంచు సు
స్థిరముగఁగాన, నీవునుమదిం దయచేఁగనిమమ్ముఁబ్రోచినన్
మఱిమఱికీర్తినొందెదవుసుమా కరుణాకర జా॥

చ॥ తపములువేయిచేసినను దానములుంబదివేలుచేసినన్
జపములనేకలక్షలును జల్పిననన్నిటికిందృఢీయ స
త్కృపయెప్రధానమంచు మదినెంచినమేలగులేక యున్నదం
భపటిమగాని పుణ్యఫలపాకములేదిల జా॥

ఉ॥ ధీరులునాదుమాటలకుఁ దిట్టినఁదిట్టఁగనిమ్ముగాని యీ
తీరునసేవచించెదఁద్వదీయ పదంబులఁగొల్వకేసదా
చారములెన్నిచేసినను సర్వముబూడిదలోనుపోయు ప
న్నీరమెగాని చెందనగునే? యొకపుణ్యము జా॥

ఉ॥ దోసమునాకపెద్దలిడు ద్రోవఁద్యజించిధనమ్ముపోకగాఁ
జేసినమేలుఁగల్గునని చిత్తములం దలపోయుచున్ దుర

* తెక్కలి=మోసగాఁడు, † అగ్గము=అధికము, ¶ ఈపద్యమున § గురుతులుగలది తర్కములోనివాక్యము‘ ‡ గురుతులుగలవి వ్యాకరణసూత్రములు.

భ్యాసములంజరించుచు మహోఘములందమచేతులారఁ గాఁ
జేసిఫలమ్ములందినఁ జెల్లునె? యేరికి జానకీప్రియా॥

ఉ॥ మానుగనీపదాబ్జముల మానకకొల్చుటె మేలటంచు నేఁ
బూనుకయత్నమెంతయునుబూర్ణముగానొనరించుచుండియున్
మానసమున్ హయంబును గ్రమంబుగఁద్రిప్పఁగనేర
కుంటిఁగ! ర్మానుగుణంబెబుద్ధియని యార్యులుదెల్పరె? జా॥

ఉ॥ సంతతమున్ భవన్నుతులఁ జల్పుటకేమది యెంతుఁగాని యా
వంతయొకప్డువిస్మరణమందుచు నుంటినటంచు నాపయిం
బంతముపూనఁగావలదు బాలిశుఁడన్గద! లోకమందు ధీ
మంతులకైనఁ గల్గుఁ బ్రమాదమొకప్పుడు జా॥

ఉ॥ క్రోతులమాడ్కి నెక్కుడు*కొమ్మలపైఁజరియించుచుండున
త్యాతతసక్తిఁ గాఁగిట సుతాదులఁగూర్చునొకప్డుసద్గృహ
వ్రాతములంజరింపఁదగు వాంఛగనున్నది! మామనంబు లే
రితి,ద్వదీయపావనచరిత్రల నెన్నుట? జా॥

ఉ॥ అన్నిటనిండిపూర్ణుఁడవునై మునిమానసగోచరుండవై
యున్ననునిన్నుఁగన్గొనఁగ నొప్పెడుజ్ఞానసులోచనంబులే
కున్నఁగనన్వశంబగునె? యాశ్రితరక్షక! యింతయేల? నా
కన్నులకున్ముదంబొదవఁ గాఁ,గనుపట్టుము జా॥

చ॥ మతియొకవిన్నపంబువినుమా! బ్రతిమాలెద వారివారి మం
దిరములచెంతఁజేరిభవదీయుఁడ మిమ్ములఁగాంచవచ్చితిన్
‡హరిహయులంతవారుతమరన్ జెడునన్నుతులాచరించుతె
న్నరయఁగనీకుమెప్పు పరిహాసముకై నను జా॥

---

* కొమ్మలు=స్త్రీలు, చెట్లు, ‡ హరిహయులు=ఇంద్రులు=

చ॥ సుకృతము దుష్కృతమ్మనుచుఁ జొప్పనృతమ్మని, తత్ఫలమ్ము వే
ఱొకపుడు పొందుటెట్లయు ననొప్పఁగ లేదిహ ముండెగాక వే
ఱొకటియునున్న దే? యను *దురుక్తికుఁ డీవు సమానబుద్ధితో
సకలముఁ బ్రోవ లోకుల †దశాభిద కేమను? జానకీప్రియా॥

చ॥ పరమభవత్పదాబ్జయుగ భక్తిలతన్ సుజనాళిచేఁ బరం
పరగ లభింపఁ దెచ్చి మది పాదుగ నాటితి దానికిన్ భవ
త్కరుణను నూతనొన్నిడి కాచినఁ గాచి ఫలించు లేనిచోఁ
‡చరమదశన్ వహించు ననుచందము నెఱుంగవె? జా॥

చ॥ రజము తమమ్ము నుత్కటతరంబయి యుంటసదా భవత్పదాం
బుజములఁ గొల్వఁ జాలనని, నొకపూటయు నన్మదిసత్త్వమంద నీ
భజన మొనర్పఁ బూనుదును బంధనముల్ నెడదాగ్రహమూరయ
న్గడబిడి సేయమానెదను? కంపనమొందమి జానకీప్రియా॥

ఉ॥ పోఁడిమిమీఱ అభక్తజన పోషణ చేసెదె వారిలోన నీ
కీడగువారలీధరణి నెందును లేరని నమ్మి, సత్కృపం
జూడుమనంగఁ గాంచెదవు సొమ్మిడినట్టులఁ జూకుపట్టి వే
లాడినఁ బైకిఁ ద్రోచెదవహా! యిదియుక్తమొ? జా॥

చ॥ వెతలకుఁ దావు నాఁగనొకవీసము సారములేని మేని సం
గతికము నశ్వరంబనుచుఁ గాంచక గట్టివిమోహరజ్జువుం
గుతుకముఁ గట్టికొంటి నినుఁ గొల్వఁగఁ దెల్విడి ప్రోవుమయ్య! య
ప్రతిమభవత్పదాబ్జయుగ భక్తి నిగూర్చుచు జా॥

---

* దురుక్తికుఁడు = వితండవాది, † దశాభిద = అవస్థాభేదము,
‡ చరమదశ = నాశము.

ఉ॥ శైలచయమ్ము వాలి కులిశమ్మునఁ గాఁదగి తూలసంఘ వా
*తూలము పోల్కిఁ బాపములఁ ద్రోయఁగ జాలెడు నీదు నామమే
కాలమునాడు నాలుకను గల్గెడు భారము నీదె సుమ్మి యీ
†బాలిశుఁ బ్రోచుటేమనెడి పద్ధతి మానుము జా॥

చ॥ ఖలను శరీరముం గొనుట నెంచెదమున్ §నృజన్మమందు నిం
దలఁపకయుంట, గాననిది తప్పుగదా! తపుసిట్టు భక్తి నిం
డెలియుటముందు వాటిలు నదేహత గావున నింక భక్తి నిన్
గొలువని తప్పు రెండిటికిఁ గోపముఁ బూనకు జానకీప్రియా॥

ఉ॥ నిక్కముగా వచింతు ధరణిన్ నినదిక్కుగ నమ్మియున్న నన్
జిక్కులఁ బెట్టెదేనిఁ గమఁ జెందెదవీ వపకీర్తి మున్ను ని
న్నెక్కుడు భక్తితోఁ గొలిచియే, వెతలొందెను రామదాసుఁడీ
ఫక్కిఁ దలంపుమా నిఁ గొను భవ్యయశంబిఁక జా॥

ఉ॥ రాముఁ బవిత్రనాముని(బరాకుననైన ననుభీతినైనఁ దా
భామిని పేరిచేనయినఁ బల్కెడువారల పాపజాలమెం
తేమెడఁ బట్టి గెంటునటు లించుక చేరవటంచుఁ బండితా
స్తోమము దెల్పునాకునటు దోఁచెడినారయ జా॥

ఉ॥ ఈవె సురావలిన్ గరుణ నెంతయుఁ బ్రోవఁగఁ దండ్రియాజ్ఞ యే
త్రోవఁగఁ జూపుచున్నదము తో, నిజసీతను డాచి నృత్వమెం
తే వివరింపమాయపడఁ దిగ్గనఁ గాఁడ విం జరించి తౌ
వవిధినైన నీచరిత లించుక లుంగమె ? జా॥

---

* వాతూలము=గాలి, † బాలిశ=మూర్ఖుడు,
§ నృత్వ=మనుష్యభావము.

ఉ॥ లోకములెల్లనీకుఁగడులోఁకువగా జరియింపనీవటుల్
కైకయిపంపునన్నిగుల గహ్వరమౌ వనసీమకేగితే?
శ్రీకర! నీకృపామహిమ చెల్వుగనన్ భవదంఘ్రినీరజా
లోకనఁగోరువారిఁ గనలోలతఁగాకటు జానకీప్రియా॥

ఉ॥ నాదయవచ్చునప్పుడవనం బొనరించెదనంట లోకమ
ర్యాదయె? దాసవర్గహృదయమ్ములఁ గాంచియె ప్రోవఁగావ
లెన్। గాదనుమాట కీర్తికొక కారణమా? కనుమీనె, నేని
ఁటుల్। వాదముచేసితంచు ననువంతలబెట్టక జా॥

ఉ॥ *వేదశిఖల్వచించుట వివేకులుదెల్పుదురీవె హేతువీ
మేదినిపైఁగనంబడు నమేయచరాచర వస్తుజాతికిన్
మేదినిఁగల్గుకార్యములునీవని, కావుననీకువేఱుగా
లేదొకయింతయంచు నవలీలఁగఁజూచెద జా॥

ఉ॥ మాన్యములిమ్మటంచు నినుమాటికిఁబ్రార్థనచేయలేద సా
మాన్యధనంబొసంగఁ బలుమాఱులుగోరఁగలేదుగాని, ని
న్నన్యులొసంగఁజాలని మహాసుఖదంబగునీదుమాని స
మ్మాన్యపదాంబుజాతయుగ భక్తినిగోరితి జ॥

చ॥ †తవచరణాంబుజే కురు సదా మమమానస సద్మనీతి మా
మవకరుణాదృశేతి చ కియానహమాది విరాజమీశ్వరం
భవముఖదేవతా అపివిభావయితుం ఖలునాశకంశ్చతాం
భవహరయంచు వేడెదఁ గృపంబరికింపుము జా॥

* వేదశిఖల్ – ఉపనిషత్తులు,

† ఈపద్యమున 'భవహరయంచు' అనునంతవఱకు సంస్కృతము.

చ॥ రయమున సోమకుండనెడి రక్కసుఁడొక్కరుఁ డుక్కుమీఱి తోఁ
ద్రయిఁ గొని సంద్రమున్ జొరఁగ ధర్మముఖాఖిలపూరుషార్థ
ముల్। లయమగునంచు వేల్పులు గలంగి, నినుం గడు వేడ వార
లర్। దయఁ గని మత్స్యరూపమున దానవుఁ ద్రుంపవె? జా॥

చ॥ ఖడలికఁ గోర్చి తా మమృతపానము సేసెదు వేడ్కనీరిఁ బా
ల్కడలి మథించు వేళఁ దరిగట్టు మునుంగఁగ నాపలేక ని
యముగుల ద్రావాలు వేలుపులనాశయలంగని కూర్మరూపమున్
వడిఁ గొని వారి నెల్లర *ఘృణం దగఁ బ్రోవవె ? జా॥

చ॥ మునుగనమ్ క్రూరుఁడై భువనముల్ వడఁకన్ ధరణీతలంబు నె
ల్లనొక కటంబు చాప్పన బలంబునఁ జుట్టుచు హేమనేత్రుఁడు
దక్కనమిగులంగ లోకములు గోలనియార్వవరాహమూర్తివై
పనుపవె? వానినాశమున పత్తనసీమకు జా॥

ఉ॥ ఆరయ నీదు దాసునకు నార్తి ఘటించిన సైఁపకే కృధా
పూరము మైహిరణ్యకశిపున్ నరసింహమువై భయంకరా
కారము మీఱఁ గంబమున గల్పుచు వచ్చి నఖాసిధారచేఁ
జీరి తదాత్మజుం గరుణచేఁ గని ప్రోవవె? జా॥

చ॥ సముగుతవానసీవ యలవామనసంజ్ఞ వహించి కే,ను
న్గొమగునొకం డుకొంచు ధృతిఁ గొవిమఁడో బలిచెంత కేగి మూ
డమగుల దేశమిమ్మనుచు నాకసముం దెస లాక్రమించి మూ
డమగులనా బలిం బుడమిఁ సంటఁగఁ ద్రొక్కవె ? జా॥

ఉ॥ ఇక్కనృపుండు నీ జనకునొద్ద నొనర్చిన తప్పునెంచి యే
†యిక్కు వడాగియున్న నుదయ్యజింపక ఇర్వదియొక్క మారులున్

---

* ఘృణ=దయ, † ఇక్కువ=స్థానము.

గ్రక్కున నెల్లరాజుల కకాలపు మృత్యువు జామదగ్న్యమే
నిక్కమనన్వధించితివి నీవగదా! యటుజా॥

ఉ॥ రావణతత్సుతాద్యఖిల రాక్షసబాధల కోర్వలేక శ్రీ
దేవినిగూడి యున్న నిను దేవతలెల్లను జేరినమ్రులై
బ్రోవుమటంచు వేడ రఘుపుంగవ! సూర్యకులంబునందు స
ద్భావమునొంది తీవగద! భక్తజనావన! జా॥

చ॥ హలముకేలఁబూని యసితాంశుకముంగటిఁ జుట్టి శారదా
భ్రలలితకాంతిమైఁదనువు భాసిలయాదవ వంశవార్ధికిన్
సలలితపూర్ణచంద్రుఁడను చాడ్పున శ్రీబలరామమూర్తి నా
నిలనిజభక్తజాలముల కీవెశుభంబులు జా॥

ఉ॥ ఇద్ధరనీవెదిక్కని త్వదేకమనస్కతనున్న వారికార్త్యు
ద్ధరణమ్ము చేయుచు మహోద్ధతవృత్తిఁజరించునట్టి దు
ర్బుద్ధిపరాయణాగ్రణుల పోఁడిమిదూల్పఁగ బుద్ధరూపివై
శుద్ధచరిత్ర! లోకములఁ జూడవె? సత్కృప జా॥

చ॥ దురితపుఁబోక, దుష్టజనతోయధి, దుర్గుణరాశికాకరం
బురుతరదుర్జయాధిపున కొప్పిన నప్పాలిడైన యిక్కలిన్
ధరనఖిలంబుఁబ్రోచుటకుఁ దాల్పవె? కల్కితనంబు దేవ! నీ
చరితములెన్న నేరికిని శక్యమె? రాఘవ! జా॥

ఉ॥ సాంతముగానెఱుంగుభవదంఘ్రిమహత్త్వమహల్య, పార్వతీ
కాంతుఁడెఱుంగు నీచరితఁగల్గుయథాస్థితి, వానిచాపమా
వంతయెఱుంగు నీప్రబల బాహుపరాక్రమమంతెగాని గో
రంతయు మాదృశుల్దెలియ నర్హతగాంతురె? జా॥

చ॥ భవలోకకంటకుండైన నినుభావనచేసి సుఖింతునన్న నీ
భవమునఁగల్గు కార్యముల పారములావయుతోత్రులందుఁగ
న్గవనటుమూయ నిద్దురఘనంబయి నిన్మఱపించు నన్నహా!
భవదమలాంఘ్రిభక్తి యెటువాటిలు నాకిఁక జా॥

చ॥ పతులకొనర్చు కార్యములపట్ల రుచింగనుపింపఁజేయుచున్
సతతము నన్యకాంతు ధృఢసంగతి నెంతయుఁగోరి కోరితు
ట్లుతుదకు వారిఁజేరు కులటల్వలెమూమనముల్ భవంబునం
గలిఁగొనియుం, ద్వదంఘ్రిరతిఁగాంచఁగఁ జేయుము జా॥

ఉ॥ తుంగభుజాబలప్రబల దుష్టనిశాచర తోలనోద్ధితా
భంగురదివ్య కీర్తికర భవ్యచరిత్ర తరుప్రశాఖికా
సంగలసద్గుణ ప్రసవసారల గద్వర భక్తజాల హ్మా
ద్భృంగ! యొసంగు, మంగళధురీణత, మాకొగి జా॥

చ॥ నరులవివేకులై తమరొనర్చిన పాపములెల్లఁదూల్పఁగాఁ
బరివరినీచరిత్రలను బాడినచోనవి యెల్లఁద్వత్కృపా
ఝరిఁబడి తామొలుంగ కయొసల్పిన పాపములేటఁబోవునన్
ధరఁగల సూక్తిరీతిగ యథాయుథలై చెను జా॥

చ॥ పలుమఱువేడి నీదయకుఁ బాత్రుఁడనై నను బూర్వకర్మని
శ్చలఫలముల్ భుజించుటలు చాపకతీరని గూనివంపుగాఁ
దలకొనిన, రఘుప్రవర! తావకపాద సరోజసేవనా
ఫలముల నొందనర మును ప్రాభవ మెక్కడఁదీ జా॥

ఉ॥ వేపములెన్ని యొని నవివేకము నేఁగొనిపాపజాలముం
జేసియుఁ జేసిన ట్లైటుఁగఁ జేసి నినుంభజియింతు వానియా

దోషము లెల్లదూరముగఁ దూల్చెదుదీనిన లోకులంద్రు, శాఁ
కేసినపాపముల్ తొలఁగఁ జెప్పినచోనని జా॥

ఉ॥ రంగదశేషనిర్జర నిరంతరకీర్తిత సద్భవత్కథా,
లింగదవంతి పుణ్యసుమలీల, సమార్జిత సౌఖ్యభక్తసా
రంగహారి ఋషిచారిత విరాజిత దివ్యయశఃప్రకాశ! స
న్మంగళరూప! మమ్ముఁగరుణాన్గని ప్రోవుము జా॥

చ॥ జనకుఁడు మాకు రాముఁడల జానకితల్లి తలంపవైరి సూ
దనుఁడు మనులత్మ్ములందు భరతప్రభుఁడుం బినతండ్రులంచు నా
మనమున నిశ్చయించుకొని మాటికినిన్దలపోయుచుంటి నీ
తనయునిఁగాఁదలంపుము శ్రితప్రజపాలక జా॥

చ॥ కరివరరక్షణోన్ముఖ, ముఖద్యుతి నిర్జితచంద్ర! చంద్ర భా
స్కరనయనా! యనాదృతనిజప్రతి రాడ్గజపంక్తి! పంక్తికం
ధరభుజపీర్యభంజన! జనస్తవనీయలసద్గుణాకరా!
కరధృతశంఖచక్ర! ననుఁగావుము సత్కృప జా॥

ఉ॥ అర్థముఁగూర్చునట్టి పనులందు మహాదృతినైనఁ 'బరోపకా
రార్థమిదంశరీర' మను నార్యజనోక్తి నొకించు కేనియున్
స్వార్థకబుద్ధిఁ జూడక, నిరంకుశ రీతిఁ జరించునట్టి మ
మ్మూర్ఖుఁదలంచి ప్రోవుము కృపాకర! రాఘవ! జా॥

ఉ॥ ఎన్నివిధంబులంగనిన నించుకసంస్కృతిలోన లెస్సలే
దన్నరో! ఓత్తమా! వినుమ సూనృతినావలుకంచు [illegible]
[illegible] రామపృథ్వపాల [illegible], [illegible]
[illegible] గ్రహించునో గ్రహింపదో? [illegible] జా॥

చ॥ ఇలఁగలనీదుభక్తులు నిజేప్సితముల్గొన నిన్ను భక్తిమైఁ
దలఁచుచు రత్నహారములఁ దారుసమర్పణ మాచరింతురే
నలఘుధనార్తిలేమిని సమర్పణచేసితిఁ బద్యచంపకో
త్పలఘటితమ్మునౌ స్రజము తత్పరతంగొను జా॥

చ॥ అల చినవేంకటాహ్వయబుధాగ్రణిపుత్రుఁడు రామజోగిశా
స్త్రులకును చెల్లమాంబకునుసూనులు నల్వురిలోఁగనిష్ఠుఁడీ
య్యలనవుడూరి వేంకటసుధీంద్రునిశిష్యుఁడు వేంకటాఖ్యుఁడ
త్యలఘు భవత్పదాశ్రితుఁడు నానుఁబ్రోవుము జా॥

ఉ॥ పండితులెల్లదీనిని గృపంబరికించి పఠించుచో క్కడో
నుండినఁదప్పులన్విడిచి యొప్పుగ్రహింపఁగ వేంకటాఖ్యుఁడా
ఖండిసదన్వయుండు మదిఁగోరెడుదీనికిఁ గూర్పుమిందుమా
ర్తాండులునుండునంతకు స్థిరత్వము సత్కృప జా॥

చ॥ దయకడమిూఱ, ధారణిసుతాహృదయాంబుజచోర! భక్తమ
ద్యయదురితాపహార! బుధరక్షణకార! త్వదీయజానకీ
ప్రియశతకమ్ము నెంతయును బేర్మిఁబఠించిన వారికీవుని
ర్భయసుఖసంపదోచ్చయముఁ బాటిలఁజేయుము జా॥

శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాల, విజయనగరం.

13670